

20. Clarina L. *Innovative activity: formation, development, efficiency criteria // The headmaster of the school*. - 2001. - No. 10. - pp. 72-79.
21. Bepalko V.P. *The components of pedagogical technology*. - M.: Pedagogy, 1989. – 192 p.
22. Ivanov D.A. *Innovative ability and its imitation in school education // Pedagogy*. - 1997. - №12. - S 36-44.
23. Lyaudis V.Ya. *Innovative education and science*. - M.: UNITY-DANA, 1992.- 152 p.
24. Morozov E.P., Pidkasty P.I. *Teacher training for innovation // Soviet pedagogy*. - 1991. - No. 10. – pp. 88-93.
25. Güven S., Kılıç Z. *Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılan Öğretim Yöntemlerinin Etkililiği Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi // 16 th International Primary Teacher Education Symposium (USOS). Özet Bildiri Kitabı. - European University of Lefke; TRNC, 2017. - 296 s.*
26. Hicyilmaz Yasin, Şahin Semiha. *Öğretmen Algularına Göre Okul Müdürlerinin Yenilik Yönetimi Düzeyleri (Innovation Management Levels of School Principals According to the Perceptions of Teachers). Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, Araştırma Makalesi // The Journal of Buca Faculty of Education. – 2020. - Issue 50. - S. 243-257*

ӘӨЖ 376

FTAMP 14.29.01

<https://doi.org/10.51889/2959-5762.2024.81.1.023>

К.Ж. Түребаева,^{1*} Д.Ж. Рамазанова¹

*¹Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті,
Ақтөбе қ., Қазақстан*

АРНАЙЫ ПЕДАГОГТАР МЕН ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ МАМАНДАРЫН ДАЯРЛАУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа

Мақалада арнайы педагогтар мен инклюзивті білім беру мамандарын даярлау, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқыту және тәрбиелеуді олардың жеке мүмкіндіктеріне қарай бейімдеу мәселелері қарастырылады. Қазіргі жағдайда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқыту және тәрбиелеу мүмкіндіктері өзекті мәселелердің бірі.

Зерттеудің өзектілігі. Инклюзивті білім беруге қойылатын қазіргі нормативтік талаптар және білікті мамандар даярлаудағы негізгі мәселелерді зерттеу.

Мақалада қолданылатын әдістер ресми және заңнамалық деректерді талдау, сондай-ақ Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің «Арнайы педагогика» білім беру бағдарламасы бойынша оқытушылармен жүргізілген сауалнаманы қамтиды. Сауалнама білім беру бағдарламасы бойынша маман-кадрлар даярлаудағы өзекті мәселелерді анықтау және оны жетілдіруге бағытталған.

Талдау көрсеткендей, негізгі мәселелер студенттердің тәжірибелік даярлығының қазіргі талаптарға сай болуы, оқу материалдарын, оқытудың жаңа технологиялары мен әдістемелерін жаңарту, сондай-ақ еңбек нарығындағы арнайы педагог мамандарға деген сұраныспен байланысты.

Зерттеу нәтижелері Ақтөбе өңірінде инклюзивті білім беруді дамыту үшін маңызды мәнге ие және арнайы педагогтардың білім беру саласындағы стратегияларын қалыптастыру үшін пайдаланылуы мүмкін. Ұсыныстар тиімді білім беру ортасын құруға ықпал етеді, бұл өз кезегінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқыту сапасын арттыруға ықпал етеді.

Түйін сөздер: инклюзивті білім беру, арнайы педагогика, Ақтөбе өңірі, ерекше білім беру қажеттілігі, мамандар даярлау.

Туребаева К.Ж., ^{1*} Рамазанова Д.Ж.¹

¹Актюбинский региональный университет имени К. Жубанова,
Актобе, Қазақстан

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ И СПЕЦИАЛИСТОВ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Статья направлена на процесс подготовки специальных педагогов и специалистов инклюзивного образования в регионе Актюбинской области. В современных условиях особое внимание уделяется анализу возможностей обучения и воспитания детей с особыми образовательными потребностями. Кроме того, в статье проанализированы вопросы адаптации обучения и воспитания детей с особыми образовательными потребностями в зависимости от их индивидуальных возможностей.

Актуальность исследования. Современные нормативные требования к инклюзивному образованию и ключевые вопросы подготовки квалифицированных специалистов.

Методы используемые в статье, включают анализ официальных данных, а также опрос преподавателей по образовательной программе «Специальная педагогика» Актюбинского регионального университета им.К. Жубанова. Анкета направлена на выявление ключевых моментов в подготовке специалистов по образовательной программе и рекомендации по их совершенствованию.

Анализ показал, что основные проблемы связаны с соответствием практической подготовленностью будущих специалистов, и современных требований к ним, обновлением учебных материалов, внедрением в учебный процесс новых технологий и методик обучения, а также спросом на специалистов специальной педагогики на рынке труда.

Результаты исследования имеют важное значение для развития инклюзивного образования в регионе Актюбинской области и могут быть использованы для формирования стратегий в подготовке специальных педагогов в области образования. Рекомендации способствуют созданию эффективной образовательной среды, и в свою очередь, влияет повышению качества образования детей с особыми образовательными потребностями.

Статья сосредотачивается на процессе подготовки специальных педагогов и специалистов инклюзивного образования в регионе Актюбинской области. Особое внимание уделяется анализу существующей системы образования и её способности удовлетворять потребности детей с особыми образовательными потребностями (ООП). В контексте растущего числа детей с ООП, статья освещает необходимость адаптации образовательной системы к индивидуальным потребностям каждого ребенка.

Ключевые слова: инклюзивное образование, специальная педагогика, Актюбинский регион, особые образовательные потребности, подготовка специалистов.

Turebayeva K., ^{1*} Ramazanova D.¹

¹K.Zhubanov Aktobe Regional University,
Aktobe, Kazakhstan

CURRENT ISSUES OF TRAINING SPECIAL TEACHERS AND SPECIALISTS IN INCLUSIVE EDUCATION

Abstract

The article focuses on the process of training special educators and specialists in inclusive education in the Aktobe region of Kazakhstan. Special attention is paid to the analysis of the existing education system and its ability to meet the needs of children with special educational needs (SEN). In the context of the growing number of children with SEN, the article highlights the need to adapt the educational system to the individual needs of each child.

The relevance of the study is due to the regulatory requirements of Kazakhstan for inclusive education and the identified gaps in the training of qualified specialists who are able to work effectively in an inclusive education environment.

The methods used in the article include the analysis of official data, legislation, as well as a survey of teachers of the specialty "Special Pedagogy" of Aktobe Regional University named after K.Zhubanov. The survey was aimed at identifying problematic aspects in the educational program and developing proposals for their improvement.

The analysis showed that the main problems are related to insufficient practical training of students, the use of outdated educational materials, the lack of modules on new technologies and teaching methods, as well as weak interaction with the labor market. These results indicate the need to update curricula and improve the quality of the educational process.

The results of the study are important for the development of inclusive education in the Aktobe region and can be used to form strategies and practices in the field of education of special educators. The proposed recommendations contribute to the creation of a more effective educational environment, which, in turn, will improve the quality of education and the integration of children with SEN into society.

Keywords: inclusive education, special pedagogy, Aktobe region, special educational needs, training of specialists.

Негізгі ережелер. Жүргізідген зерттеу нәтижелері келесі қағидаларды анықтауға көрсетуге негіз болды:

– арнайы педагогтар мен инклюзивті білім беру мамандарын даярлауда цифрлық құзыреттіліктер, креативтілік, шешім қабылдау, қарым-қатынас және ынтымақтастық дағдыларын қалыптастыру білім алушының өз мамандығы бойынша терең білім мен біліктілігіне негізделуі керек;

– отандық жоғары оқу орындары тәжірибесінде үздіксіз білім беру, өз бетінше білім алу, жеке білім беру траекториясы сияқты мәселелерге ерекше көңіл бөлініп, инклюзивті оқытуды жүзеге асыруда жоғары білім беру саласында ерекше білім беруді қажет ететін тұлғаларға ғылыми-зерттеу, үйлестіру, талдау және консультативтік қызмет көрсету үлгілерінің таратылуы;

– білім алушыларды саналы кәсіби өзін-өзі айқындауға, болашақ кәсібіне тұрақты ынталандыру мен қызығушылыққа бағыттайтын оқу пәндерінің жүзеге асырылуының ерекше үлгілерін маман даярлау тәжірибелеріне тұрақты түрде ендіру.

Кіріспе. Қазіргі таңда білім беру саласындағы ауқымды реформалар ең алдымен, еңбек нарығында жаһандық бәсекелестікке төтеп бере алатын, құзіреттілігі жоғары кадрлық потенциал қажеттілігімен тікелей байланысты. Заманауи педагог – білімі, біліктілігі, идеялары және тәжірибе алмасу дағдылары қалыптасқан жоғары сапалы білім беру қызметтерін ұсынуы тиіс. Бұл қажеттілік өз кезегінде «Педагогтың» кәсіби стандарты мазмұнында анықталған білім алушы тұлғасына құрмет және толерантты қатынас, педагогикалық үдеріс жағдайына бейімделушілік, икемділік, эмпатия және ситуацияларды шеше білу қабілеттілігі сияқты құндылықтарды қамтиды [1].

Білім беру жүйесіндегі өзгерістерге сай педагог кадрларды даярлау мәселесі инклюзивті білім беру мәселелерін де қамтиды. Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспарында еліміздегі инклюзивті білім беруді дамыту, сәйкесінше ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін қолжетімді оқыту ортасын құру механизмдері анықталған [2].

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңына сәйкес мемлекет барлық балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, олардың білім алуы үшін жағдай жасауға міндетті [3]. Елімізде ерекше білім беру санатына жататын мүмкіндігі шектеулі балалар соңғы мәлімет бойынша 188 мыңнан аса баланы құрайды [4]. Білім беру жүйесін әр баланың қажеттіліктеріне бейімдеу әсіресе ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін өте маңызды. Алайда бұл талаптарды жүзеге асыру барысында бірқатар мәселелер туындауда, олардың негізгілерінің бірі – инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс жасайтын білікті арнайы педагогтар мен мамандарды даярлау.

Зерттеушілердің пікірінше, инклюзивті білім беруде арнайы мамандар болуы қажет. Біз гуманистік құндылықтар мен идеалдардың тасымалдаушысы болып табылатын, әр оқушыны қоғамдық өмірдің барлық түрлеріне қиындықсыз енгізуге дайындай алатын мамандар туралы айтып отырмыз. Олар әлеуметтік, ғылыми, кәсіби құзыреттіліктерге ие болуы керек, білім алушыларды оқыту үдерісіне ресми емес, шынайы енгізуге, олардың бағдарламаны оңтайлы игеруіне және ең бастысы, педагогикалық түзету және әлеуметтік-оңалту міндеттерін шеше білуі керек. Олар жаңа технологияларды әзірлеуге, кәсіби қарым-қатынастың жаңа қағидаттарын игеруге, бейіні бойынша әртүрлі мамандарды тыңдауға және олардың әртүрлі ұстанымдарын қабылдауға, баланың мүддесі үшін бірлесіп және ұзақ уақыт әрекет етуге үйренуі тиіс [5].

Бірқатар ғалымдар арнайы педагогтардың инклюзивті білім беру ортасы жағдайында балалардың әртүрлі санаттарымен жұмыс жасауға даярлығы өзекті екенін атап көрсетеді. Айта кету керек, инклюзивті білім беру ұйымдарының оқу-тәрбие үдерісінде барлық қызметті тиімді орындау көбінесе болашақ арнайы педагогты инклюзивті білім беру ортасы жағдайында жұмысқа даярлау сапасына байланысты. Демек, инклюзивті білім беруді сәтті енгізудің негізгі аспектісі инклюзия жағдайында болашақ арнайы педагогтардың кәсіби даярлығын қалыптастыру болып табылады. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға білім берудің заманауи тәсілдері болашақ маманның арнайы даярлығын білім беру кеңістігінің ажырамас бөлігі ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Болашақ маманды даярлаудың маңызды шарты ерекше қажеттіліктері бар балалардың әртүрлі санаттарын оқыту мен тәрбиелеудің тиімді педагогикалық технологияларын енгізуге және пайдалануға мүмкіндік беретін арнайы психологиялық-педагогикалық, білім, дағды, жеке қасиеттер, стратегиялар мен мінез-құлық тактикасы кешені деп саналады [6].

Инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс істеуге арнайы мамандарды даярлау оң нәтиже беріп, жұмыс істеу кезінде туындайтын көптеген кедергілерді жеңуге көмектеседі. Жеке және іс-әрекет тәсілінде маманды даярлау оның жеке басын дамыту және кәсіби қызметін жақсарту үдерісі ретінде қарастырылады. Бұл педагогтың білімі, дағдылары мен кәсіби маңызды жеке қасиеттерінің жиынтығы ретінде анықталады. Осы тұжырымдарға сәйкес, маманның құзыреттілігінің жоғары деңгейін және оның жеке басының дамуы үшін ең қолайлы жағдайларды қамтамасыз ету керек.

Жоғарыда аталған қызметке арнайы педагогтарды тиімді даярлау мақсатында, сондай-ақ инклюзивті білім беру үдерісінде әртүрлі қиындықтар мен проблемаларды еңсеру үшін мамандарды даярлаудың әртүрлі модельдері мен жүйелерін жүзеге асыру бойынша белгілі бір оң тәжірибе жинақтаған түрлі елдердің тәжірибесін зерделеген жөн.

Осы мәселе бойынша бірқатар заманауи зерттеулерге талдау жасау әлемде арнайы және инклюзивті білім беру жүйесі үшін педагогтарды даярлаудың байыпты тәсілдері мен әртүрлі жүйелері қалыптасқанын көрсетеді, олардың жалпы негізгі тенденциясы мен базасы барлық оқушылардың қажеттіліктерінің әртүрлі болуы мен құндылығын түсіну болып табылады. Тиісінше, мұндай дайындық балалардағы бұзылушылықтарға баса назар аударуды және сәйкесінше оларды жеңуді, «дамуды теңестіруді» емес, әр баланың бірегейлігін, оның білім беру мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін мойындауды қамтиды [7].

Материалдар мен әдістер. Зерттеу жұмысының жүргізу барысында арнайы және инклюзивті білім беру, маман даярлау мәселелерінің теориялық және әдіснамалық негіздері, оны қалыптастыруға бағытталған отандық, шетелдік ғалымдардың зерттеулеріне және тақырып аясындағы ғылыми еңбектерге талдау жасалды. Атап айтқанда, жоғары мектепте арнайы педагогтар мен инклюзивті білім беру мамандарын даярлауда академиялық, әлеуметтік-тұлғалық, кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастыру мәселелерін қарастырған зерттеуші В.В. Хитрюктың еңбектеріне теориялық талдаулар жасалды.

Инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын мұғалімнің педагогикалық әрекетке даярлығы түсінігін шетелдік зерттеулер негізінде талдаған отандық ғалым И.А. Оралканованың еңбектері қарастырылды.

Ғалым З.А. Мовкебаева зерттеулерінде инклюзивті ортада жұмыс жасауда педагогтың кәсіби біліктілігінің жеткіліксіздігі, психологиялық тосқауылдар мен кәсіби таптаурындардың болуын қарастырумен қатар, маман даярлауда психологиялық және құндылықтық кәсіби біліктілік деңгейлерінің маңыздылығы да зерделенген.

Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды жалпы білім беру үдерісіне қосуда педагогикалық ұжым әрекетін бағыттау туралы ұсынымдар ғалым Е.Е. Леонтьева зерттеулерінде қамтылған. Ғалым Н.Н. Малофеев баланың барлық ерекше қажеттіліктерін ескере отырып ұйымдастырылатын үдерісте мұғалім, педагог-ассистент, арнайы педагог пен психологтың педагогикалық даярлығы инклюзия ортасының өзекті мәселелерін шешудің бірден-бірі жолы екендігі аймағындағы зерттеулері бар.

Сонымен, зерттеу мәселесі бойынша теориялық-әдіснамалық талқылауларды жалпылау, салыстыру және талдаулардың негізінде инклюзивті білім беру ұғымы айқындалды. Арнайы педагогтар мен инклюзивті білім беру мамандарын даярлаудың өзектілігін анықтау үшін Ақтөбе өңіріндегі ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың саны туралы ресми, сондай-ақ арнайы педагогтардың саны мен біліктілігі туралы деректерге зерттеу жүргізілді, мамандарды даярлауға қойылатын ағымдағы талаптарды бағалау үшін инклюзивті білім беру мәселелері бойынша отандық заңнамалық құжаттарға талдаулар жүргізілді. Проблемалық аспектілерді анықтау және оларды жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу үшін Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің 6В01902-Арнайы педагогика білім беру бағдарламасы бойынша профессор-оқытушылар құрамымен сауалнама жүргізілді.

Нәтижелер. Қазақстанның мемлекеттік білім беру саясаты – барлығына сапалы білім берудің қолжетімділігін қамтамасыз ету мақсатында инклюзивті білім беруді дамыту бағытын көздейді. Атап айтқанда, денсаулық, мінез-құлық және эмоциялық бұзылыстар, әлеуметтік, психологиялық, экономикалық, лингвистикалық, мәдени т.б. себептерге байланысты білім беруде ерекше қажеттіліктері бар тұлғаларға назар аударылады. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылардың ең көп үлесі денсаулық жағдайына байланысты білім алуда тұрақты немесе уақытша қиындықтарға кезіккен тұлғалар болып табылады [8].

Ақтөбе өңірінде бүгінгі күні Психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңес беру есебінде 8091 бала тіркелген және 147 балабақшада (64,5%), 352 жалпы мектепте (88,2%) инклюзивті білім беру жағдайлары жасалған. Облыста ерекше балаларға арналған арнайы ұйымдар жұмыс жасайды (Кесте 1).

Кесте 1. Ақтөбе өңіріндегі ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған арнайы ұйымдар

№	Арнайы ұйымдар атауы	Саны	Балалар саны
1	Психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңес беру	4	8091
2	Оңалту орталығы	1	120
3	Психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті	14	1824
4	Аутизм орталығы	1	308
5	Балаларды сауықтыру лагері	1	
6	Арнайы балабақша	3	390
7	Арнайы мектеп	4	606

Жоғарыда атап көрсетілген ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған ұйымдармен қатар, жалпы білім беретін мектептерде ресурстық кабинеттер ашу қажеттілігі де қоғам талаптарынан туындайды. Жалпы білім беретін мектептердегі ресурстық

кабинеттер ата-аналарға кеңес беру, релаксация, мамандардың топтық жұмыс және жеке сабақтар аймақтарын қамтиды [9]. Олай болса, арнайы білім беру ұйымдарына кадр даярлау мәселелері бүгінгі таңдағы өзекті мәселелердің бірі екені сөзсіз.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасайтын педагог кадрларды даярлау еліміздің бірқатар өңіріндегі жоғары оқу орындарында жүзеге асырылады. Жоғары оқу орындарында арнайы педагог мамандарын даярлаумен қатар, педагогикалық ғылымдар бағытындағы білім беру бағдарламалары мазмұнына инклюзивтік оқыту модулі енгізілген.

Бұл ретте Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінде арнайы педагогтарды даярлау бакалавриат, магистратура және докторантура деңгейлерінде жүзеге асырылады. Педагог кадрлардың тапшылығы мәселесін шешу өңірлік жоғары оқу орындарында бакалавриат және магистратура деңгейлерінде жүргізіледі.

Осы саланы зерттеуші ғалымдар Д.Н. Билялов, З.А. Мовкебаева арнайы педагогтарды даярлау мазмұнына сапалық талдау жүргізе отырып, инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуге болашақ мамандарды даярлайтын оқу пәндерінің білім беру бағдарламалары мазмұнында жеткіліксіздігін анықтаған. Зерттеу барысында ғалымдар жоғары оқу орындарының академиялық дербестігі жағдайында кейбір оқу орындары арнайы педагогика бойынша білім беру бағдарламаларын жасақтауда медициналық, психологиялық, педагогикалық, филологиялық пәндер компоненттері арасында тепе-теңдік сақталмайтынын атап көрсетеді. Сонымен қатар, кейбір білім беру бағдарламалары мазмұнында арнайы педагогика-қаға тікелей қатысы жоқ «Пән мен тілді кіріктіре оқыту», «Сөйлеу мәдениеті және коммуникация» т.б. филологиялық пәндер басымдылығы, ал болашақ арнайы педагогтарды мінез-құлық, сөйлеу тілі мен оның дамуында бұзылыстары бар балалармен жұмыс жасауға даярлайтын өзекті оқу пәндерінің жеткіліксіздігі анықталған. Айта кету керек, соңғы онжылдықтарда балалар дамуындағы түрлі бұзылыстар жиі байқалады және кешенді аралас бұзылушылықтар да жиі кездеседі. Мысалы, церебральды сал ауруы бар балаларда көру және есту қабілетінің бұзылуы қосымша болуы мүмкін [10].

Осы тектес проблемалық аспектілерді анықтау және оларды жетілдіру мақсатында Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің 6В01902-Арнайы педагогика білім беру бағдарламасы бойынша базалық және кәсіптендіру пәндері бойынша дәріс жүргізетін 15 оқытушымен сауалнама өткізілді. Сауалнама білім беру үдерісі бойынша төмендегі сұрақтарды қамтыды:

1. Арнайы педагогика білім беру бағдарламасын қалай бағалар едіңіз?
2. Инклюзивті білім беру мамандарын даярлауда қандай негізгі проблемаларды көресіз?
3. Оқыту үдерісінде заманауи технологиялар мен әдістер қаншалықты тиімді қолданылады?
4. Студенттердің практикалық дайындық деңгейін қалай бағалайсыз?
5. Түлектерді кәсіби салаға даярлауда қандай қиындықтар бар?
6. Оқу бағдарламаларына қосымша курстар немесе модульдер ұсынасыз?
7. Білім беру бағдарламасы мазмұны инклюзивті оқытудың заманауи талаптарына қаншалықты сәйкес келеді?
8. Білім беру бағдарламасының сапасын жақсарту үшін қандай өзгерістер ұсынар едіңіз?
9. Педагогикалық тәжірибені өткізуде жоғары оқу орны білім беру мекемелері және ұйымдармен қаншалықты тиімді қарым-қатынас жасайды?
10. Білім беру бағдарламасының сапасын арттыруда қандай кедергілерді көресіз?

Сауалнама нәтижелері. Оқытушылардың басым көпшілігі ағымдағы бағдарламаны қанағаттанарлық деп бағалай отырып, кейбір модульдерді жаңарту қажеттілігін көрсетті (75%). Оқытушылардың пікірінше, студенттердің практикалық даярлығын одан әрі жетілдіру және арнайы білім беру ұйымдарында олардың заманауи әдістемелерді қолдануына баса назар аудару қажеттігі айтылды. Оқытушылардың 62,5% білім беру үдерісін, оның ішінде,

практикалық сабақтарды жоғары оқу орнында өткізу тиімсіз деп санайды. Соның нәтижесінде, студенттердің практикалық даярлығы төмен болуы ықтимал деген қорытынды жасаған (50%). Сауалнама қатысушыларының 87,5% түлектердің кәсіби салаға кірігу қиындығын атап көрсете отырып, практикалық дағдыларды меңгерту үшін қосымша курстар енгізуді ұсынады. Қатысушылардың 75% білім беру бағдарламалары мазмұнын инклюзивті білім берудің заманауи талаптарымен сәйкестендіруді ұсынады. Сонымен қатар, болашақ арнайы педагогтардың практикалық даярлығын жетілдіруге және оқу материалдары мазмұнын практикалық дағдыларды қалыптастыруға қарай икемдеуді ұсынады. Зерттеушілердің 62,5% жоғары оқу орындарының тәжірибелік базаларымен ортақ іс-әрекетінде дуалдық оқыту элементтерін енгізудің тиімділігін атап көрсеткен.

Талқылау. Зерттеу нәтижелері бойынша төмендегідей негізгі мәселелер ұсынылған:

- практикалық сабақтарды арнайы білім беру ұйымдары базаларында өткізуді одан әрі жетілдіру;
- білім беру және оңалту мекемелерінде практика өту мүмкіндіктерін кеңейту;
- түлектердің инклюзивті білім беруді жүзеге асыруда инновациялық тәсілдерді кеңінен пайдалана алуын жолға қою;
- білім беру бағдарламаларын жасақтауда оқытудың жаңа технологиялары мен инновациялық әдістеріне арналған модульдерді кеңірек ендіру;
- түлектерді жұмысқа орналастыру қиындықтарын болдырмау мақсатында жоғары оқу орындары пен жұмыс берушілер арасындағы ынтымақтастықты күшейту;
- жас мамандардың тағылымдамадан өту бағдарламаларын жасақтау және тәлімгерлікті жолға қою.

Сауалнама нәтижелерін талдау «Арнайы педагогика» білім беру бағдарламасы бойынша мамандар даярлаудың ағымдағы жүйесінде өзекті мәселелер бар екендігіне көз жеткізді. Оның ішінде, болашақ мамандардың теориялық даярлығы мен практикалық дағдыларының қалыптасуы арасындағы алшақтықты жою мәселесін атап көрсетуге болады. Зерттеу нәтижелері бойынша маман даярлау бағдарламаларын одан әрі жетілдіруге негіз бола алады және бұл өңірдегі инклюзивті білім беру сапасын арттырады деп қорытынды жасауға болады.

Олай болса, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінде арнайы педагогтар мен инклюзивті білім беру мамандарын даярлауды жетілдіру мәселелері бойынша төмендегідей қорытынды жасауға болады (Кесте 2):

Кесте 2 – Инклюзивті білім беру мамандарын даярлау жүйесін жетілдіру бойынша ұсыныстар

Практикалық даярлықты жетілдіру	
Тәжірибелік дағдыларды қалыптастыруға бағытталған іс-шаралар ұйымдастыру	Тәжірибелі мамандардың воркшоптар, интерактивті семинарлар мен шеберлік сағаттарын өткізуі
Тәжірибеден өту мүмкіндіктерін кеңейту	Тәжірибеден өту орындарымен қамтамасыз ету үшін оңалту мекемелерімен серіктестікті жетілдіру
Оқу материалдары мен бағдарламаларын жаңарту	
Оқу құралдарын жасақтауды жетілдіру	Оқу құралдарын жаңарту, инклюзивті білім беру арналған заманауи әдебиеттер мен ресурстарды көбейту
Жаңа технологиялар мен әдістемелерді меңгертуге арналған модульдерді енгізу	Білім беру бағдарламалары мазмұнына жаңа технологиялары мен инновациялық әдістеріне арналған пәндер модульдерін одан әрі жетілдіру
Еңбек нарығымен байланысты дамыту	
Жұмыс берушілермен ынтымақтастық бағдарламаларын құру	Түлектерді жұмысқа орналастыру қиындықтарының алдын-алу мақсатында жоғары оқу орындары пен жұмыс берушілер арасындағы ынтымақтастықты күшейту; мансаптық жәрмеңкелер мен

	кездесулер өткізу
Тағылымдама және тәлімгерлік бағдарламаларын әзірлеу	Жас мамандардың тағылымдамадан өту бағдарламаларын жасақтау және тәлімгерлікті күшейту
Педагогикалық құрамды күшейту	Инклюзивті білім беру саласында практикалық тәжірибесі бар мамандарды тарту және оқытушылар үшін біліктілікті арттырудың тұрақты курстарын ұйымдастыру
Оқыту сапасын бағалау және тексеру	Оқыту сапасын бағалауды жүйелі түрде жүргізу және студенттердің білім беру үдерісіне қанағаттану деңгейлерін тексеру

Тәжірибелік дағдыларды қалыптастыру мақсатында арнайы мамандарды воркшоп, семинар мен шеберлік сағаттарын өткізу үшін шақыруға болады, бұл студенттерді нақты тәжірибемен қамтамасыз ету үшін маңызды. Аталған іс-шаралар мамандардың күнделікті жұмысында кездесетін нақты міндеттермен тығыз байланысты болуы керек. Арнайы мекемелермен серіктестікті дамыта отыра, студенттерге нақты жұмыс жағдайында тәжірибе алуға мүмкіндік береміз. Заманауи оқу құралдарын енгізу, материалдарды үздіксіз жаңарту білімнің өзектілігін қамтамасыз етеді. Соның ішінде, инклюзивті білім берудегі соңғы зерттеулерді қосу аса маңызды.

Қорытынды. Қазіргі заманда технологиялардың қарқынды даму үдерісін ескере отырып, мамандарды заманауи құралдар мен әдістерді қолдануға үйрету қажет. Студенттерге еңбек нарығының талаптарын жақсы түсінуге және оқу орнын аяқтағаннан кейін жұмысқа орналасу мүмкіндіктерін жақсартуға көмектесетін мансаптық іс-шаралар әзірлеуге болады. Тәлімгерлік бағдарламаларды әзірлеп, оқу үдерісіне енгізу арқылы студенттердің кәсіби және жеке дамуын тәлімгерлердің көмегімен жүзеге асыруға болады.

Бұл ұсыныстар инклюзивті білім беру жағдайында сапалы мамандар даярлауға ықпал ететін неғұрлым тиімді шешімдер деген тұжырым жасалды.

Зерттеу мәселесін талдай отырып, арнайы педагогтар мен инклюзивті білім беру мамандарын даярлау бүгінгі қоғам талаптарынан туындап отырған өзекті мәселелердің бірі деп атап көрсетуге болады. Зерттеу нәтижелері бойынша берілген ұсыныстарды жүзеге асыру білім беру мекемелерінің, арнайы білім ұйымдары және жалпы қоғамның бірлескен күш-жігерін талап ететіні сөзсіз.

Мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің BR1857416 «Арнайы педагогтарды инклюзивті-бағдарламалық даярлау» тақырыбы бойынша орындалатын мақсатты бағдарламалық қаржыландыру шеңберінде дайындалған.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. *Казахстан начинает внедрение инклюзивного образования [Электрон. ресурс].* www.inclusion.kz

2. *Стратегический план развития Республики Казахстан до 2025 года: утв. Указом Президента РК от 15 февраля 2018 года №636. [Электрон. ресурс]. – 2021. – URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/U180000063.*

3. *О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам инклюзивного образования. Закон Республики Казахстан от 26 июня 2021 года [Электрон. ресурс]. – 2021. – URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2100000056 (дата обращения: 01.05.2023)*

4. *Тебенова К.С., Дахбай Б.Д., Рымханова А.Р., Жусупбекова З.Д., Мусеева Г.Н. Проблемы подготовки педагогических кадров для работы в условиях инклюзивного образования // Международный журнал экспериментального образования. – 2015. – № 3-2. – С. 168-171.*

5. *Рамазанова Д.Ж., Туребаева К.Ж., Тоғайбаева А.К. Развитие профессиональных навыков как ключевая задача подготовки будущих специальных педагогов к работе в условиях инклюзивной*

образовательной среды //ЛН Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. Педагогика. Психология. Социология сериясы. – 2023. – №. 3. – С. 188-203.

6. Дюсенбаева Б.А. Проблемы подготовки педагогов к работе в условиях инклюзивного образования//Вестник Северо-Казакстанского Университета им. М. Козыбаева. – 2019. –С. 164-169.

7. Керимбаева Р.К., Абдрахманова А.Т., Алпысбай Л.А. Развитие инклюзивного образования в Республике Казакстан //Modern science. – 2020. – №. 2-2. – С. 269-273.

8. Кудеринова А.М. Государственная политика по реализации инклюзивного образования Республики Казакстан. – 2022. –С. 5-10.

9. Акимат Актюбинской области [Электрон. ресурс]. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/aktobe/activities/9198?lang=ru&ysclid=lr7n4n6juo289318134>

10. Билялов Д.Н., Мовкебаева З.А., Дюсенбаева Б.А., Дузелбаева А.Б., Хамитова Д.С., Оразаева Г.С. Состояние подготовки и обеспечения специальными педагогами инклюзивного процесса в Казакстанских общеобразовательных организациях // Научное обозрение. Педагогические науки. – 2023. – № 1. – С. 30-35.

References:

1. Kazakhstan nachinaet vnedrenie inkljuzivnogo obrazovaniya [Kazakhstan begins to introduce inclusive education]. URL: www.inclusion.kz

2. Strategicheskij plan razvitija Respubliki Kazahstan do 2025 goda: utv. Ukazom Prezidenta RK ot 15 fevralja 2018 goda №636 [Strategic Development Plan of the Republic of Kazakhstan until 2025: approved By Decree of the President of the Republic of Kazakhstan dated February 15, 2018 No. 636]. 2021. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U180000063>.

3. O vnesenii izmenenij i dopolnenij v nekotorye zakonodatel'nye акты Respubliki Kazahstan po voprosam inkljuzivnogo obrazovaniya. Zakon Respubliki Kazahstan ot 26 iyunya 2021 goda [On amendments and additions to some legislative acts of the Republic of Kazakhstan on inclusive education. The Law of the Republic of Kazakhstan dated June 26, 2021], 2021. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2100000056> (data obrashcheniya: 01.05.2023)

4. Tebenova K.S., Dahbaj B.D., Rymhanova A.R., Zhusupbekova Z.D., Museeva G.N. Problemy podgotovki pedagogicheskikh kadrov dlya raboty v usloviyah inkljuzivnogo obrazovaniya [The problems of training teachers to work in an inclusive education environment]. Mezhdunarodnyj zhurnal eksperimental'nogo obrazovaniya [International Journal of Experimental Education], 3-2, 168-171(2015). [in Russian]

5. Ramazanova D.Zh., Turebaeva K.Zh., Togajbaeva A.K. Razvitie professional'nyh navykov kak klyuchevaya zadacha podgotovki budushchih special'nyh pedagogov k rabote v usloviyah inkljuzivnoj obrazovatel'noj sredy [Development of professional skills as a key task of training future special teachers in the conditions of inclusive education]. LN Gumilev atyndagy Euraziya ul'tyq universitetinin habarshysy. Pedagogika. Psihologiya. Sociologiya seriyasy [Bulletin of the Eurasian National University named after LN Gumilyov. Pedagogy. Psychology. Sociology series], 3, 188-203(2023). [in Russian]

6. Dyusenbaeva B.A. Problemy podgotovki pedagogov k rabote v usloviyah inkljuzivnogo obrazovaniya [The problems of preparing teachers to work in an inclusive education environment]. Vestnik Severo-Kazahstanskogo Universiteta im. M. Kozybaeva [Bulletin of the North Kazakhstan University named after M. Kozybaev], 3 (44), 164-169(2019). [in Russian]

7. Kerimbaeva R.K., Abdrahmanova A. T., Alpysbaj L. A. Razvitie inkljuzivnogo obrazovaniya v Respublike Kazahstan [Development of inclusive education in the Republic of Kazakhstan]. Modern science, 2-2, 269-273(2020). [in Russian]

8. Kuderinova A.M. Gosudarstvennaya politika po realizacii inkljuzivnogo obrazovaniya Respubliki Kazahstan [State policy on the implementation of inclusive education in the Republic of Kazakhstan], 5-10(2022). [in Russian]

9. Akimat Aktyubinskoj oblasti [Akimat of Aktobe region] <https://www.gov.kz/memleket/entities/aktobe/activities/9198?lang=ru&ysclid=lr7n4n6juo289318134>

10. Bilyalov D.N., Movkebaeva Z.A., Dyusenbaeva B.A., Duzelbaeva A.B., Hamitova D.S., Orazavaeva G.S. Sostoyanie podgotovki i obespecheniya special'nymi pedagogami inkljuzivnogo processa v Kazahstanskih obshcheobrazovatel'nyh organizacijah [The state of training and provision of inclusive process by special teachers in Kazakhstani educational organizations]. Nauchnoe obozrenie. Pedagogicheskie nauki [Scientific Review. Pedagogical sciences], 1, 30-35(2023). [in Russian].